

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:1

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma
2004-2007

■ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Helsinki 2005

ISSN 1236-2050
ISBN 952-00-1600-7 (nid.)
ISBN 952-00-1603-1 (PDF)

Yliopistopaino
Helsinki 2005

Tiivistelmä

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007. Helsinki 2005. 42 s. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja, ISSN 1236-2050, 2005:1) ISBN 952-00-1600-7 (nid.) ISBN 952-00-1603-1 (PDF)

Valtioneuvoston periaatepäätös Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007 käynnistää, kokoaa ja koordinoi niitä toimenpiteitä, joilla hallitus edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvo-ohjelma pyrkii toteuttamaan ne tavoitteet, jotka hallitus on hallitusohjelmassaan tasa-arvon edistämiseksi asettanut.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007 on laaja kokonaisuus. Ohjelman toimenpiteet liittyvät muun muassa tasa-arvolain uudistamiseen, tasa-arvon edistämiseen työelämässä, työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamiseen, naisten määrän lisäämiseen taloudellisessa ja poliittisessa päätöksenteossa, segregaaation lieventämiseen, stereotyyppisten sukupuolikuvastojen purkamiseen mediassa, naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, miehiin ja tasa-arvoon sekä tasa-arvon edistämiseen alueellisessa kehityksessä ja kansainvälisessä samoin kuin EU-yhteistyössä. Tasa-arvo-ohjelmaan sisältyy ministeriöiden laajaa yhteistyötä edellyttävä hanke, sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistaminen valtionhallinnossa. Valtavirtaistamisen päämääränä on vaikuttaa tehtäviin ratkaisuihin niin, että naisten ja miesten tasa-arvoisuus yhteiskunnassa kasvaa.

Tasa-arvo-ohjelman laatiminen ja toteuttaminen on osaltaan YK:n neljännessä maailmankonferenssissa naisten aseman edistämiseksi vuonna 1995 hyväksytyn Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman toteuttamista ja seuranta. Ohjelman toimenpiteet kattavat Pekingin toimintaohjelman keskeiset alueet. Tasa-arvo-ohjelman toteuttaminen edellyttää hallituksen sekä ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten sitoutumista naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseen ja ministeriöiden laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Hallitus seuraa tasa-arvo-ohjelman toteutumista ja raportoi siitä.

Asiasanat: tasa-arvo, sukupuoli, valta, media, palkkaerot, naistutkimus, segregatio, työelämä, työn ja perheen yhteensovittaminen, valtavirtaistaminen, naisiin kohdistuva väkivalta

Sammandrag

Regeringens jämställdhetsprogram 2004-2007. Helsingfors 2005. 42 s. (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer, ISSN 1236-2050, 2005:1)
ISBN 952-00-1600-7 (inh.) ISBN 952-00-1603-1 (PDF)

Statsrådets principbeslut Regeringens jämställdhetsprogram 2004-2007 inleder, samlar och samordnar de åtgärder genom vilka regeringen främjar jämställdheten mellan kvinnor och män. Jämställdhetsprogrammet syftar till att genomföra de mål som regeringen ställt upp i sitt program för att främja jämställdheten.

Regeringens jämställdhetsprogram 2004 – 2007 är en omfattande helhet. De åtgärder som ingår i programmet anknyter bl.a. till reformen av jämställdhetslagen, till att främja jämställdheten i arbetslivet, att göra det lättare att förena arbete och familj, att öka antalet kvinnor i det ekonomiska och politiska beslutsfattandet, att lindra segregationen, att minska stereotypa könsbilder i medierna, att bekämpa våldet mot kvinnor, män och jämställdhet samt att främja jämställdheten inom den regionala utvecklingen och i det internationella och EU-samarbetet. I jämställdhetsprogrammet ingår ett projekt som förutsätter omfattande samarbete mellan ministerierna, nämligen integrering av jämställdheten mellan könen i statsförvaltningen. Avsikten är att påverka de beslut som fattas och därigenom öka jämställdheten mellan kvinnor och män i samhället.

Utarbetandet och genomförandet av jämställdhetsprogrammet är en del av genomförandet och uppföljningen av Pekingdeklarationen och handlingsplanen från Peking, som antogs år 1995 vid FN:s fjärde världskonferens för främjande av kvinnans ställning. Programmets åtgärder omfattar de centrala områdena i handlingsplanen från Peking. Genomförandet av programmet förutsätter att regeringen och ministerierna samt de ämbetsverk och institutioner som är underställda dem binder sig till att främja jämställdheten mellan kvinnor och män samt ett omfattande samarbete mellan ministerierna och olika aktörer. Regeringen följer med hur programmet genomförs och rapporterar om detta.

Nyckelord: jämställdhet, kön, makt, medierna, löneskillnader, kvinnoforskning, segregation, arbetsliv, att förena arbete och familj, mainstreaming, våld mot kvinnor

Summary

Government Action Plan for Gender Equality 2004-2007. Helsinki 2005. 42 pp. (Publications of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland, ISSN 1236-2050, 2005:1) ISBN 952-00-1600-7 (print) ISBN 952-00-1603-1 (PDF)

The Government Resolution on the Action Plan for Gender Equality of the Finnish Government 2004 – 2007 initiates, compiles and co-ordinates the measures by which the Government promotes the equality between women and men. The action plan aims to implement the objectives that the Government has specified in its policy programme with a view to promoting gender equality.

The Government Action Plan for Gender Equality 2004-2007 consists of various elements. The measures of the action plan are related, among others, to the reform of the Act on Equality between Women and Men, promoting gender equality in working life, facilitating the reconciliation of work and family life, increasing the number of women in economic and political decision-making, alleviating segregation, reducing stereotypic gender images in the media, combating violence against women, men and gender equality, and enhancing gender equality in regional development and in international and EU co-operation. The Action Plan for Gender Equality incorporates a project presupposing extensive co-operation of the ministries, namely mainstreaming gender equality in state administration. The aim is to influence the decisions to be taken and thereby to increase the equality between women and men in society.

The preparing and carrying out of the Action Plan for Gender Equality is a part of the implementing and monitoring of the Beijing Declaration and Platform for Action adopted at the United Nations' Fourth World Conference on Women in 1995 in order to promote the status of women. The measures of the Action Plan for Gender Equality cover the most important areas of the Beijing Platform for Action. The implementation of the action plan requires commitment of the Government and the ministries, and of the agencies and institutions under the ministries, to promoting gender equality as well as an extensive co-operation between the ministries and various actors. The Government follows the implementation of the action plan and reports on how it progresses.

Key words: equality, gender, media, parental leaves, power, reconciliation of work and family life, working life, wage differentials, women's studies, segregation, mainstreaming, violence against women

Esipuhe

Hallitus on asettanut tärkeäksi tavoitteekseen naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämisen. Hallitusohjelmaan on kirjattu ennätysmäärä tavoitteita naisten ja miesten välisen tasa-arvon parantamiseksi. Hallitusohjelmassa myös selkeästi todetaan, että naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen kuuluu koko hallitukselle ja että hallitus laatii tasa-arvo-ohjelman. Tasa-arvo-ohjelmassa hallituksen sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevat tavoitteet konkretisoidaan ja vastuutetaan.

Tasa-arvo-ohjelman lähtökohtana on hallituksen tahto ja velvollisuus toimia laaja-alaisesti sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvon edistämiseen Suomea velvoittavat myös monet kansainväliset sopimukset ja EU-lainsäädäntö. Tasa-arvon toteutuminen ei kuitenkaan ole vain hallituksen vastuulla, ja siksi tasa-arvo-ohjelman toteuttamisessa tulee olemaan kolmitasoinen lähestymistapa. Ensinnäkin valtioneuvosto pyrkii kokonaisuudessaan edistämään tasa-arvon toteutumista omassa toiminnassaan. Toiseksi ministeriöt edistävät tasa-arvoa omilla toimialoillaan esimerkiksi tulossopimusten avulla. Kolmanneksi tasa-arvoasiat sisällytetään aikaisempaa vahvemmin eri toimijoiden, kuten kuntien ja järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Yhteiskunnallista tasa-arvoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, muun muassa eri väestöryhmien, etnisten ryhmien ja ikäryhmien kannalta. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma keskittyy hallitusohjelman mukaisesti naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseen. Tasa-arvoiset mahdollisuudet toteuttaa itseään ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan lisäävät oikeudenmukaisuutta ja parantavat niin naisten kuin miestenkin hyvinvointia sekä yhteiskunnan tehokkuutta.

Tasa-arvo-ohjelma on valmisteltu kaikkien ministeriöiden yhteistyönä. Ohjelmaan sisältyy sekä kaikille ministeriöille yhteisiä toimenpiteitä kuten valtavirtaistaminen, että ministeriöiden omia hallinnonalakohtaisia toimenpiteitä. Valtavirtaistaminen merkitsee uudenlaisen menettelytavan soveltamista valtionhallinnossa ja se tulee heijastumaan naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon ja yhteiskuntaan. Tavoitteena on ollut tiivis ohjelma, joka sisältää ministeriöiden keskeisimmät tasa-arvoa edistävät toimenpiteet. Ohjelman tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että kukin ministeriö varaa tasa-arvoasioiden hoitamiseen henkilöstöresursseja. Hallitus seuraa tasa-arvo-ohjelman toteutumista.

Pääministeri Matti Vanhanen

Sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	11
2 TASA-ARVOLAIN UUDISTAMINEN.....	12
3 TASA-ARVO TYÖELÄMÄSSÄ	12
3.1 Työpaikkojen tasa-arvosuunnittelua vahvistetaan	13
3.2 Työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden vähentäminen.....	13
3.3 Määräaikaisten palvelussuhteiden vakinaistaminen	15
3.4 Naisten ja miesten palkkaerojen pienentäminen.....	16
3.5 Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisen tukeminen	17
3.6 Perhevapaista aiheutuvien työnantajakustannusten tasaaminen	19
3.7 Naisyrityksien tukeminen	19
4 NAISTEN MÄÄRÄN LISÄÄMINEN TALOUDELLISESSA JA POLIITTISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA	21
5 NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN VÄHENTÄMINEN JA PROSTITUUTION SEKÄ NAISKAUPAN EHKÄISY	23
5.1 Yleiset toimintalinjat.....	23
5.2 Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vähentäviä erityishankkeita kunnissa	24
5.3 Väkivallan vastaisen työn koordinointi	25
6 VARHAISKASVATUKSEN, ESIOPETUKSEN JA KOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN	25
6.1 Päivähoidon, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittäminen	26
6.2 Segregaation lieventäminen koulutuksessa	26
7 TASA-ARVON EDISTÄMINEN KULTTUURI-, LIIKUNTA- JA NUORISOPOLITIIKASSA.....	27
7.1 Kulttuuri- ja taidepolitiikka	27
7.2 Liikuntapolitiikka.....	27
7.3 Nuorisopolitiikka	27
8 MEDIA JA TASA-ARVO	28
9 TASA-ARVO TERVEYSPOLITIIKASSA.....	29
10 NAISTUTKIMUKSEN TUKEMINEN JA TASA-ARVOTIEDON KOORDINOINTI	29
11 MIEHET JA TASA-ARVO	30
12 VALTAVIRTAISTAMINEN JA TASA-ARVON EDISTÄMINEN VALTIONHALLINNOSSA.....	31
12.1 Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen toteuttaminen valtionhallinnossa.....	31
12.2 Tasa-arvoasioiden resursointi ja organisointi	34
12.3 Valtiotyönantajan tasa-arvoa tukeva henkilöstöpolitiikka.....	34

13 TASA-ARVON EDISTÄMINEN ALUEELLISESSA KEHITYKSESSÄ.....	35
14 TASA-ARVOTAVOITTEET KANSAINVÄLISESSÄ JA EU- YHTEISTYÖSSÄ	36
14.1 Suomen toiminta tasa-arvon edistämiseksi Euroopan unionissa	36
14.2 Tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kansainvälisessä yhteistyössä	36
14.3 Kehityspolitiikka.....	37
14.4 Kriisinhallinta	38
14.5 Tasa-arvo kansainvälisissä ympäristö- ja kestävän kehityksen prosesseissa.....	38
15 TASA-ARVO-OHJELMAN SEURANTA JA TARKISTAMINEN	39

1 JOHDANTO

Hallitusohjelman mukaan naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen kuuluu koko hallitukselle. Hallitus on myös sitoutunut ohjelmassaan laatimaan tasa-arvo-ohjelman. Naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon liittyviä erityisiä tavoitteita on hallitusohjelmassa käsitelty omassa luvussaan (Luku 3.6) talous-, työllisyys- ja veropolitiikan yhteydessä, mutta sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ulottuu kaikille hallitusohjelman eri osa-alueille ja on siten vahvasti poikkihallinnollinen tavoite.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma on rakennettu kaikkien ministeriöiden yhteistyönä naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Ohjelman perustana on hallitusohjelman lukuisten tasa-arvotavoitteiden toteuttaminen. Ohjelmassa kootaan, koordinoidaan ja käynnistetään tasa-arvoa edistäviä hankkeita. Ohjelmasta on pyritty tekemään konkreettinen hallituskaudella toteutettaviin tai käynnistettäviin toimenpiteisiin keskittyvä tiivis asiakirja. Siihen sisältyy lainsäädäntöhankkeita, koulutus- ja kehittämishankkeita, selvityksiä ja muita toimenpiteitä, joista osa on jo käynnistetty. Jotkut hankkeista sisältyvät myös muihin ohjelmiin. Laajin eri ministeriöiden yhteistyönä toteutettava kokonaisuus on sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistaminen. Muita laajoja kokonaisuuksia ovat muun muassa työelämän tasa-arvon kehittäminen ja naisiin kohdistuvan väkivallan sekä lähisuhdeväkivallan ehkäisy.

Tasa-arvo-ohjelman toteuttaminen on osaltaan vuonna 1995 YK:n neljännessä maailmankonferenssissa naisten aseman edistämiseksi hyväksytyn Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman toteuttamista ja seurantaa. Ohjelman toimenpiteet kattavat Pekingin toimintaohjelman keskeiset alueet. Tasa-arvo-ohjelmaan sisältyvät Pekingin toimintaohjelman kolme pääperiaatetta: naisten aseman ja arvon vahvistaminen, naisten ihmisoikeuksien toteuttaminen ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen valtavirtaistamalla. Valtavirtaistamisella tarkoitetaan sellaisia hallinto- ja toimintatapoja, joilla tuetaan naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämistä osana ministeriöiden toimintaa. Sukupuolten välinen tasa-arvo otetaan valtavirtaistamisen periaatteen mukaisesti yhdeksi keskeiseksi lähtökohdaksi kaikilla tasoilla, niin paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Tasa-arvo-ohjelman toteuttaminen on prosessi, joka edellyttää hallituksen, ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten sitoutumista tasa-arvon edistämiseen sekä laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Tasa-arvo-ohjelma on rakennettu aihealueittain. Kunkin luvun alussa on kehyksissä kyseiseen aiheeseen liittyvät hallitusohjelman tavoitteet. Konkreettiset toimenpiteet on ohjelmassa erotettu mustilla ympyröillä ja suluissa ilmoitetaan kustakin toimenpiteestä vastaavat ministeriöt.

2 TASA-ARVOLAIN UUDISTAMINEN

Hallitus toteuttaa tasa-arvolain uudistamisen ja varmistaa sen toimeenpanon.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta tuli voimaan 1987. Tasa-arvolain tavoitteena on edistää tasa-arvon toteutumista ja estää sukupuoleen perustuva syrjintä kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla. Tasa-arvolaille on erityisesti pyritty parantamaan naisten asemaa työelämässä. Tasa-arvolain noudattamista valvovat tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta. Laki on tärkeä tasa-arvon edistämiskeino.

Tasa-arvolakia ollaan uudistamassa. Lain muutostarvetta ovat aiheuttaneet muun muassa lain soveltamiskäytännössä ilmenneet ongelmat, perustuslain velvoitteet ja hallitusohjelmakirjaukset. Muutoksella pannaan myös täytäntöön muutettu ns. työelämän tasa-arvodiesiivi (2002/73/EY).

Tasa-arvolain muutosehdotuksen tarkoituksena on vahvistaa laissa säädettyä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämismittaa ja velvollisuutta sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseen. Muutoksessa esitetään laajennettavaksi lain soveltamisalaa soveltuvien osin työsuhtea lähellä oleviin työn tekemisen muotoihin. Säännöksiä viranomaiselle asetetusta yleisestä tasa-arvon edistämismittaisuudesta tarkennetaan ja kiintiösäännöksen soveltamisalaa laajennetaan. Työpaikan tasa-arvosuunnittelua koskevia säännöksiä täsmennetään työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen parantamiseksi ja palkkaerojen poistamiseksi. Tasa-arvosuunnitelman laiminlyöneeseen työnantajaan voidaan kohdistaa sanktioita. Sukupuolinen häirintä määritellään kielletyksi syrjinnäksi, samoin kuin työnantajan ryhtyminen vastatoimiin. Syrjitylle tuomittavalle hyvitykselle ei laissa enää aseteta yleistä enimmäismäärää.

- Hallituksen esitys tasa-arvolain muuttamisesta on annettu eduskunnalle niin, että laki voi tulla voimaan vuonna 2005. (Sosiaali- ja terveysministeriö)
- Tasa-arvovaltuutetun toimistolle varataan vuoden 2005 budjetissa yksi uusi virka. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

3 TASA-ARVO TYÖELÄMÄSSÄ

Suomessa sekä naiset että miehet ovat pääosin kokoaikatyössä. Miesten työssäkäynti on vain hieman yleisempää kuin naisten, toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa. Miehet ovat naisia useammin vakituksessa tai kokoaikaisessa työsuhteessa. Työttömyys on naisilla ja miehillä suunnilleen yhtä yleistä (vuonna 2003), mutta pitkäaikaistyöttömistä miehiä on naisia enemmän. Työmarkkinat ovat segregoituneet eli jakautuneet kahtia naisvaltaisiin ja miesvaltaisiin aloihin ja ammatteihin. Maahanmuuttajien ja eräiden etnisten ryhmien työllisyysaste on selvästi alhaisempi kuin muun väestön. Maahanmuuttajanaiset kuuluvat harvemmin työvoimaan kuin maahanmuuttajamiehet.

Työelämä on naisten ja miesten tasa-arvon kannalta keskeinen alue ja sen monipuolinen kehittäminen on tärkeää tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvon kannalta ongelmallisia ovat esimerkiksi miesten ja naisten palkkaerot, jotka ovat pysytelleet samalla tasolla jo pitkään. Perhevapaiden käyttö on jakaantunut epätasaisesti isien ja äitien kesken. Työn ja perheen yhteensovittamisen parantaminen on tärkeää työurien pidentämisen ja työssä jaksamisen kannalta. Ongelmana on myös se, että perheen perustamista siirretään yhä myöhäisempään elämänvaiheeseen.

3.1 Työpaikkojen tasa-arvosuunnittelua vahvistetaan

Tasa-arvolain edellyttämä tasa-arvosuunnittelu on olennainen väline tasa-arvon edistämiseksi työpaikkatasolla. Tasa-arvolaki velvoittaa jokaista työnantajaa edistämään sukupuolten tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Työnantajien, joiden palveluksessa on vähintään 30 työntekijää, on sisällytettävä vuosittain laadittavaan henkilöstö- tai koulutussuunnitelmaan tai työsuojelun toimintaohjelmaan toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi tai laadittava erillinen tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvolain kokonaisuudessaan täsmennetään tasa-arvosuunnittelulle asetettavia vaatimuksia.

- Työpaikkojen työsuojelutarkastusten yhteydessä tarkastetaan työpaikan tasa-arvosuunnitelman olemassaolo ja kannustetaan työpaikkoja tasa-arvosuunnitteluun. (Sosiaali- ja terveysministeriö)
- Tasa-arvosuunnittelun tila julkisella sektorilla selvitetään osana tasa-arvovaltuutetun suorittamaa lainvalvontaa. Selvitys valmistuu vuoden 2005 aikana. (Tasa-arvovaltuutettu)

3.2 Työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden vähentäminen

Hallituksen tavoitteena on turvata kansalaisten täysipainoinen osallistuminen työelämään, vaikuttaa työssööloajan pidentymiseen, parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä tasa-arvoa ja vahvistaa työn houkuttelevuutta.

Hallituksen talouspolitiikan tärkein tavoite on työllisyyden lisääminen vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä. Tämä ja vankan pohjan luominen hyvälle työllisyyskehitykselle myös tätä periodia seuraavina vuosina on välttämätöntä, jotta seuraavan vaalikauden loppuun mennessä voitaisiin päästä 75 prosentin työllisyysasteeseen.

Työllisyyden kasvu on edellytys hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseksi. Työllisyyden kasvu edellyttää uusien työpaikkojen luomista ja työvoiman tarjonnan lisääntymistä. Työllisyysasteen kasvattamiseksi työelämän vetovoimaa on lisättävä ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista on kehitettävä.

Työllisyyttä ja työttömyyttä on tarkasteltava erikseen naisten ja miesten osalta. Sukupuolenmukaisia eroja on esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyydessä. Miesten osuus pitkäaikaistyöttömistä on suurempi kuin naisten, mutta miesten osuus työvoimapolitiittisiin toimiin osallistuvista on kuitenkin ollut pienempi kuin heidän osuutensa työttömistä.

Hallitus toteuttaa useita työllisyysasteen nostamiseen ja työttömyyden alentamiseen vaikuttavia toimenpiteitä. Osa toimenpiteistä toteutetaan hallitusohjelman mukaisessa poikkihallinnollisessa työllisyyden politiikkaohjelmassa. Työllisyyden politiikkaohjelman päätavoitteena on rakenteellisen työttömyyden alentaminen ja työvoiman tarjonnan edistäminen.

- Julkisen työvoimapolitiikan rakenteellisessa uudistuksessa vaikeasti työllistyvien asiakkaiden palvelut eriytetään työvoimatoimistosta ja kootaan työvoiman palvelukeskuksiin. Vaikeasti työllistyvistä työttömistä enemmistö on miehiä. (Työministeriö)
- Työllisyyden politiikkaohjelmassa toteutetaan myös osaavan työvoiman saataavuuteen, työurien pidentämiseen ja työelämän kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. Työllisyyden politiikkaohjelman keskeisissä hankkeissa otetaan sukupuolinäkökulma huomioon keväällä 2004 tehdyn suunnitelman mukaisesti. (Työministeriö)

Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kehittämiseksi niihin osallistuvien sukupuolijakaumaa analysoidaan ja sen perusteella palveluita muokataan entistä paremmin molemmille sukupuolille sopiviksi.

Ammattien jyrkkä sukupuolen mukainen jakautuminen jäykistää työmarkkinoiden toimintaa vaikeuttaen työllistymistä ja osaavan työvoiman rekrytointia. Segregaation lieventäminen otetaan työvoimatoimiston palvelumallin uudistuksessa huomioon sekä työnhakijoiden että työnantajien henkilökohtaisessa palvelussa. Työvoimapolitiittisissa toimissa kuten työvoimakoulutuksessa, ammatinvalinnanohjauksessa, työnvälityksessä ja työnantajapalveluissa pyritään mahdollisuuksien mukaan tukemaan ns. ei-tyypillisiä, ei-sukupuolenmukaisia koulutus- ja ammattivalintoja.

Työelämän kehittämisohjelma (TYKES) on asettanut tavoitteeksi, että sen hankkeisiin osallistuvista vähintään puolet on naisia. Lisäksi sukupuolten tasa-arvon edistäminen on yksi ohjelman hankkeiden valintakriteereistä. VETO-ohjelmassa pyritään puolestaan työelämän tasa-arvoa ja työn ja perheen yhteensovittamista parantamalla edistämään työn ja työelämän vetovoimaa sekä pidentämään työuria.

Työttömien nuorten tukemista vahvistetaan kehittämällä työpajatoimintaa.

- Nuorten työpajatoimintaa kehitetään vahvistamalla työpajaohjaajien tasa-arvoosaamista. Työpaja-ohjaajien sukupuolijakautumaa sekä työpajoihin osallistuvien tyttöjen ja poikien määrää ja sijoittautumista pajajakson jälkeen joko koulutukseen tai työelämään seurataan. Työpajatoiminnassa kehitetään nk. tyttötyön ja poikatyön erityispiirteitä. Tavoitetta varten työpajat veloitetaan kehittämään

yhtenäinen seurantajärjestelmä, jossa seuranta-aika on vähintään yksi vuosi työpajajakson jälkeen. (Opetusministeriö)

Maahanmuuttajien osuus väestöstä on Suomessa edelleen varsin pieni, mutta osuus kasvoi Euroopan maista nopeimmin 1990-luvulla. Eri toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää ottaa huomioon maahanmuuttajien, niin naisten, miesten kuin lastenkin erityistarpeet. Esimerkiksi maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen vaikuttaa se, että he ovat miehiä useammin kotona lapsia hoitamassa. Tavoitteena on sekä edistää maahanmuuttajanaisten työllistymistä että tukemalla kielen oppimista parantaa naisten osallistumismahdollisuuksia. Yhteistoiminta ja verkostoituminen suomalaisten naisten kanssa tukee maahanmuuttajanaisten työllistymistä, sillä monet maahanmuuttajatkin saavat työtä epävirallisten verkostojen avulla.

- Kotouttamislakia ja kotouttamiskäytäntöjä kehitetään siten, että kaikki maahanmuuttajanaiset saavat mahdollisuuden osallistua kotoutumista tukevaan koulutukseen ja palveluihin mahdollisimman pian maahantulon jälkeen. Kotouttamislakia kehitetään siten, että vanhempainvapaat ja kotihoidontukiaika eivät lyhennä oikeutta henkilökohtaiseen kotoutumissuunnitelmaan. (Työministeriö)
- Luku- ja kirjoitustaidottomien ja vähän peruskoulutusta saaneiden maahanmuuttajien perustuslain mukainen oikeus perusopetukseen turvataan. (Opetusministeriö, työministeriö)

3.3 Määräaikaisten palvelussuhteiden vakinaistaminen

Julkisen sektorin työpaikkojen kilpailukyvyistä on huolehdittava. Hallitus ryhtyy erityisiin toimenpiteisiin etenkin julkisella sektorilla toistuvien määräaikaisten palvelussuhteiden vakinaistamiseksi.

Hallituksen keskeinen tavoite työelämän kehittämisessä on määräaikaisten palvelussuhteiden vakinaistaminen. Määräaikaisuus on sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta ongelma muun muassa siksi, että määräaikaiset palvelussuhteet kasautuvat perheellistymisvaiheessa oleville naisille. Perheellistymisen ja siihen liittyvän perhevapaiden käytön kannalta määräaikaisten työsuhteiden epävarmuus on ongelmallista erityisesti naisille, mutta myös miehille. Määräaikaiset palvelussuhteet lisäävät myös työttömyyden riskiä, vaikuttavat tuloihin ja vaikeuttavat tulevaisuuden suunnittelua niin naisilla kuin miehilläkin.

- Hallituksen esitys vuosilomalain uudistamiseksi sisältää useita parannuksia määräaikaisessa ja osa-aikaisessa työsuhteessa olevien asemaan vuosiloman määräämisen ja kertymisen suhteen. (Työministeriö)

Vuoden 2003 lopussa valtiosektorin henkilöstöstä neljännes eli noin 30 400 henkilöä oli määräaikaisissa palvelussuhteissa. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2003 val-

tion palveluksessa olevista naisista 27 prosentilla ja miehistä 21 prosentilla oli määräaikainen palvelussuhde. Tarkoituksena on, että palvelussuhde solmitaan määräaikaiseksi vain kun työn luonne, sijaisuus, avoinna olevaan virkaan kuuluvien tehtävien väliaikainen järjestäminen tai harjoittelu edellyttää määräaikaista palvelussuhdetta.

- Valtiovarainministeriö lähetti syksyllä 2003 hallinnolle ohjekirjeen määräaikaisten palvelussuhteiden soveltamisperusteista ja toimenpiteistä määräaikaisten palvelussuhteiden vähentämiseksi. Keväällä 2004 tehdyn kyselyn perusteella on nähtävissä, että virastot ovat ryhtyneet tarkistamaan määräaikaisten palvelussuhteiden perusteita. Tämä on jo johtanut määräaikaisten palvelussuhteiden määrän vähenemiseen. Valtiovarainministeriö seuraa tilanteen kehittymistä. (Valtiovarainministeriö, kaikki ministeriöt)
- Työministeriö asettaa selvityshenkilön, jonka tehtävänä on selvittää muun muassa määräaikaisten palvelussuhteiden yleisyyttä eri sektoreilla ja jakautumista naisten ja miesten kesken sekä sitä missä määrin määräaikaisten työsopimusten käyttö ja sopimusten taustalla olevat perusteet ovat sopuosoinnussa voimassa olevan lainsäädännön kanssa. (Työministeriö)

Määrällisesti tarkastellen suurin osa naisten määräaikaista palvelussuhteista sijoittuu kuntiin. Kunnallinen työmarkkinalaitos on antanut ohjeet määräaikaisten toimien vähentämisestä.

3.4 Naisten ja miesten palkkaerojen pienentäminen

Hallitus edistää samapalkkaisuutta ja työelämän tasa-arvoa pitkäjänteisellä ohjelmalla yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Tavoitteena on poistaa perusteetomat palkkaerot naisten ja miesten välillä.

Tasa-arvolain uudistuksella edistetään muun muassa yli työehtosopimusrajojen tehtävää työn vaativuuden arviointia ja samapalkkaisuutta sisällyttämällä miesten ja naisten töiden vaativuus- ja palkkaerojen kartoitukset tasa-arvosuunnitelmiin sekä helpottamalla palkkatietojen saantia syrjintää epäiltäessä.

Hallitus pitää naisten ja miesten välisiä perusteettomia palkkaeroja yhtenä keskeisenä työelämän tasa-arvo-ongelmana. Naisten ja miesten keskimääräiset, tilastoissa näkyvät palkkaerot ovat pysytelleet pitkään suhteellisesti samalla tasolla. Euromääräisesti erot ovat kasvaneet 1990-luvun lopusta. Naisten säännöllisen työajan keskiansiot ovat 1990-luvun alusta lähtien olleet noin 80 - 82 prosenttia miesten ansioihin verrattuna, mutta vuonna 2003 osuus kohosi 83 prosenttiin. Osa tästä palkkaerosta selittyy työelämän sukupuolenmukaisella segregaatiolla, osa muilla tekijöillä ja osa jää viimeisimpienkin tutkimusten mukaan selittämättä.

- Palkkatasa-arvoa edistetään muun muassa vireillä olevalla tasa-arvolain uudistuksella. Tasa-arvosuunnittelun osaksi sisällytetään palkkakartoitukset, joiden tavoitteena on mahdollistaa työehtosopimusrajat ylittävät palkkaerojen tarkastelut työpaikoilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

- Selvityshenkilön raportti siitä, millä edellytyksillä työmarkkinaosapuolet ja valtio voisivat rakentaa koko työmarkkinakentän kattavan samapalkkaisuusohjelman, luovutettiin elokuussa 2004. Sosiaali- ja terveysministeriö on vuoden 2004 lopulla asettanut kolmikantaisen työryhmän rakentamaan samapalkkaisuusohjelmaa. Ohjelmatyöryhmän tulee saada työnsä valmiiksi maaliskuun 2005 alkuun mennessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

3.5 Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisen tukeminen

Hallitus kohdistaa kehittämispanostuksia erityisesti tasa-arvon edistämiseen, työn ja perheen yhteensovittamiseen, henkiseen työsuojeluun ja hyvinvointiin työssä, työssä jaksamiseen ja työaikaseurannan tehostamiseen, hyvään johtamiseen ja osaamisen kehittämiseen, työkykyä ylläpitävään toimintaan sekä ikääntyvän työvoiman erityistarpeisiin.

Hallitus luo edellytyksiä yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa työaikajärjestelyihin, joissa perheiden tarpeet ja lasten etu otetaan entistä paremmin huomioon. Toteutetaan asteittain alle 10-vuotiaiden lasten vanhemmille lyhennetyn työajan mahdollisuuksia. Osittaista hoitovapaata ja osittaista hoitorahaa kehitetään niin, että se voi nykyistä paremmin tarjota työssäkäyville vanhemmille todellisen vaihtoehdon. Saatetaan pikaisesti voimaan kolmikantaisesti sovittu osittaisen hoitovapaan laajentaminen. Kehitetään perhevapaita ja niiden tasaisempaa jakautumista sukupuolten kesken.

Työelämän vetovoimaa on lisättävä ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista kehitettävä myös työllisyysasteen nostamiseksi. Työn ja perheen samoin kuin opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittaminen on yhä haasteellisempaa lasten vanhemmille. Perhepolitiikalla ja työn ja perheen yhteensovittamista kehittämällä pyritään siihen, että perheen perustamista ei tarvitse siirtää taloudellisista tai työelämään liittyvistä syistä. Mahdollisuus joustavaan paluuseen perhevapailta työelämään on tärkeä erityisesti naisten työelämään osallistumisen kannalta.

Työn ja perheen yhteensovittamisen parantaminen edellyttää lainsäädännöllisten ja muiden toimenpiteiden kartoitusta ja kehittämistä. Perhevapaalainsäädäntöä kehitetään edelleen ja perhevapaiden käytön tasaisempaa jakautumista vanhempien kesken tuetaan. Perhevapaalainsäädännön kehittämisessä olisi syytä huomioida muun muassa yksinhuoltajien, lapsistaan erillään asuvien, adoptiovanhempien ja samaa sukupuolta olevien vanhempien mahdollisuudet toteuttaa vanhemmuuttaan. Samoin olisi tarpeen pohtia keinoja työn ja perheen yhteensovittamiseen yli pikkulapsivaiheen, esimerkiksi omien ikääntyvien vanhempien hoitamiseksi. Työn ja perheen yhteensovittamista tuetaan kehittämällä perheille suunnattuja tukia ja palveluja. Kattava ja laadukas päivähoitojärjestelmä on peruspalvelu, jonka ylläpitäminen ja kehittäminen mahdollistavat pienten lasten vanhemmille työn ja perheen yhteensovittamisen.

- Käynnistetään selvitystyö perhevapaalainsäädännön kehittämisestä niin, että molemmat vanhemmat voisivat nykyistä paremmin käyttää oikeuttaan perhevapaisiin ja että perhevapaiden käyttö jakaantuisi nykyistä tasaisemmin naisten ja

miesten kesken. Laajennetaan lyhennetyn työajan mahdollisuus asteittain koskemaan alle 10-vuotiaiden lasten vanhempia. (Työministeriö)

- Tilaa lapsille, tilaa perheille –hankkeessa pyritään tukemaan työn ja perheen yhteensovittamista muun muassa lisäämällä työpaikkojen ja yhteiskunnan lapsi- ja perhemyönteisyyttä. VETO-ohjelmassa selvitetään perhevapaiden ja työmarkkina-aseman yhteyksiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö)
- Naiset saavat miehiä useammin vanhempainpäivärahan vähimmäismääräisenä. Vähimmäismääräistä päivärahaa korotetaan vuoden 2005 alusta. Hallitus on antanut eduskunnalle lakiehdotuksen (HE 164/2004) joka toteutuessaan helpottaisi ansiöpäivärahan piiriin pääsyä. Lakiehdotuksen mukaan etuus laskettaisiin edellisen etuuden työtulojen perusteella niissä tapauksissa, joissa lasten ikäero on korkeintaan kolme vuotta eikä ansiotuloja tältä ajalta ole. Lisäksi ansiöpäivärahaan oikeuttaisi jo kuukauden mittainen työskentely jos työssäkäynti ilman työkyvyttömyyden tai vanhempainrahoituksen alkamista olisi jatkunut. (Sosiaali- ja terveysministeriö)
- Maahanmuuttajaperheiden kotoutumista tuetaan kehittämällä avoimien päiväkotien ja neuvoloiden toimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö)

Osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan laajennus koskemaan peruskoulun 1- ja 2-luokkalaisten vanhempia toteutettiin vuonna 2003. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen vähentää lasten yksinäistä aikaa ilman turvallisen aikuisen läsnäoloa ja helpottaa työn tai opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittamista.

- Aamu- ja iltapäivätoiminnan aikaisempaa laajamittaisempaa järjestämistä pyritään tukemaan myöntämällä kunnille tähän toimintaan valtionosuutta. Lainmuutos astui voimaan 1.8.2004. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä edistää tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja sisällöstä säädetään Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteissa. Toiminnan laajuutta ja palvelutarjonnan monipuolisuutta seurataan. (Opetusministeriö)
- Opiskelun ja perhevastuiden yhteensovittaminen otetaan huomioon selvittäessä opintojen vauhdittamista ja opintotukeen liittyviä taloudellisia kannustimia. Naisten tutkijanuran edistämiseksi Suomen Akatemia ottaa tarvittaessa rahoitusperusteissa huomioon hakijan perhetilanteen. (Opetusministeriö)
- Apurahansaajien sosiaaliturvaa selvittänyt sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä ehdottaa, että ministeriöiden tulisi ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta yliopistojen ja muiden korkeakoulujen toimintamomentilta ei voisi enää myöntää apurahoja tutkimustyöhön, vaan ainoastaan esimerkiksi matkaapurahoja. Tavoitteena olisi se, että tutkijat palkattaisiin työ- tai virkasuhteeseen. Työ- tai virkasuhde kerryttäisi ansioperusteista sosiaaliturvaa ja merkittäisi toteutuessaan sitä, että tutkijalla olisi oikeus muun muassa ansioperusteiseen työeläkkeeseen ja vanhempainetuksiin eli äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

3.6 Perhevapaista aiheutuvien työnantajakustannusten tasaaminen

Perhevapaista aiheutuvia työnantajakustannuksia tasataan nykyistä enemmän.

Perhevapaista koituvat kustannukset rasittavat suhteessa enemmän naisvaltaisia aloja ja saattavat heikentää naisten työmarkkina-asemaa. Syynä tähän on se, että naiset ja miehet ovat työelämässä sijoittuneet eri aloille ja perhevapaiden käyttö on jakautunut epätasaisesti siten, että naiset käyttävät valtaosan perhevapaista.

Työnantajille aiheutuvia perhevapaakustannuksia on tasattu siten, että ne työnantajat, jotka maksavat äitiysvapaan ajalta täyden palkan, saavat sairauspäivärahan suuruisen korvauksen. Työnantajat ovat myös voineet hakea korvausta työntekijöiden perhevapaiden ajalta kertyvän vuosiloman kustannuksiin. Hakemismenettelyä yksinkertaistettiin vuoden 2003 alussa, jonka jälkeen yhä useampi työnantaja onkin hakenut korvausta.

- Perhevapaista aiheutuvien työnantajakustannusten tasaamisen vaihtoehtoja selvitetiin kolmikantaisessa työryhmässä kevään 2004 aikana. Vuosilomakustannuksista korvattavaa osuutta on päätetty korottaa merkittävästi vuoden 2005 alusta. Tasaamismahdollisuuksien selvittämistä jatketaan edelleen sosiaali- ja terveysministeriössä. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

3.7 Naisyrittäjyyden tukeminen

Hallitus vahvistaa naisten ja miesten työssäkäynnin ja yrittäjyyden edellytyksiä, kuten laadukasta päivähoitoa ja muita toimivia julkisia palveluja. Esimerkiksi erillisverotus, työntekijöiden ja yrittäjien työperusteinen sosiaaliturva sekä naisyrittäjälainat kannustavat naisia osallistumaan työmarkkinoille.

Naisten osuus yrittäjistä ja yrittäjäperheenjäsenistä on pitkään ollut noin kolmannes. Suhteellisesti tämä osuus on suurempi kuin muissa EU-15 maissa. Naisyrittäjillä on osittain erilaisia ongelmia kuin miesyrittäjillä, joten tarvitaan erityisiä toimia naisyrittäjien määrän lisäämiseksi. Erityisesti perheeseen liittyvät tehtävät määrittävät naisten mahdollisuuksia toimia yrittäjinä.

Naisyrittäjyyttä vahvistetaan osana hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmaa seuraavien toimenpiteiden avulla:

- Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä kartoittaa naisyrittäjyyttä edistäviä toimenpiteitä ja resursointia sekä selvittää naisyrittäjyyteen liittyviä käytännön tarpeita (mm. neuvontapalvelujen kattavuutta) ja naisyrittäjyyden tilastointia. Työryhmä jättää väliraportin 4.1.2005 ja jatkaa työtään kevään 2005 ajan. (Kauppa- ja teollisuusministeriö)

- Alueellista naisten toimintaa ja yrittäjyyttä tuetaan resurssikeskusten toiminnalla, joka erityisesti yrittäjyyden alkuvaiheessa täydentää TE-keskusten neuvontapalveluja. Uusien resurssikeskusten perustamisen tarve selvitetään. (Sisäasiainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö)
- Sisäasiainministeriön Yrittäjänäisten Keskusliitto ry:lle myöntämällä rahoituksella laaditaan kehittämissuunnitelma, jonka yhteydessä resurssikeskusten toteuttamismahdollisuuksia arvioidaan eri alueilla. Tavoitteena on, että kolmesta viiteen maakuntaa perustaa alueelliset resurssikeskukset ja vahvistaa olemassa olevien resurssikeskusten toimintaa nykyisillä rahoitusvälineillä. (Sisäasiainministeriö)
- Yritysneuvontaa kehitetään maakunta- ja seutukuntatasolla vahvistamalla TE-keskusten naisyrittäjyysneuvojen toimintaedellytyksiä ja varmistamalla naisyrittäjyyden huomioiminen seudullisissa yrityspalveluissa. (Sisäasiainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö)
- Starttirahajärjestelmästä keväällä 2004 mietintönsä jättänyt työryhmä esitti, että myös opintonsa päättäneet sekä palkka- ja kotityöstä yrittäjiksi siirtyvät voisivat saada starttirahaa, joka nykyisin on tarkoitettu ainoastaan työttömille. Starttiyrittäjyyteen usein liittyvän Finnveran naisyrittäjä- ja pienyrittäjälainan myöntämisvaltuuksia ehdotettiin lisättäväksi. (Kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö)
- Yrittäjien sosiaaliturvan kehittämistarpeita selvittävä työryhmä (määräaika 31.5.2005) ottaa työssään huomioon tasa-arvonäkökulman ja muun muassa yrittäjien työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyvät haasteet. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Naisyrittäjyyttä vahvistetaan hallituksen politiikkaohjelman toimenpiteiden lisäksi myös muilla toimilla.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmän ehdotuksia maaseudun naisten yrittäjyyden edistämiseksi toteutetaan osana neljättä maaseutupoliittista kokonaisuohjelmaa. Ehdotukset liittyvät yrittäjäneuvonnan ja resurssikeskusten toiminnan vahvistamiseen, naisten yrittäjyyden tutkimuksen edistämiseen ja yrittäjien sosiaaliturvan korjaamiseen. (Sisäasiainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö)

- Suomen ja lähialueiden naisyrittäjien yhteistyöohjelmalla (2002-2004) tuetaan naisyrittäjyyden, naisyrittäjien yhteistyön ja verkostoitumisen edistämistä ja laajentamista sekä liiketoiminnan kehittämistä Suomessa ja Venäjällä. Yhteistyöverkostoon on tarkoitus jatkossa kytkeä mukaan myös Ruotsin naisyrittäjiä. (Kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö)

4 NAISTEN MÄÄRÄN LISÄÄMINEN TALOUDELLISESSA JA POLIITTISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA

Poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa lisätään naisten määrää.

Naisten määrän lisääminen poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa on edelleen ajankohtaista Suomessa. Huolimatta siitä, että työikäiset suomalaiset naiset ovat jo miehiä paremmin koulutettuja ja osallistuvat työmarkkinoille lähes yhtä laajalti kuin miehet, on naisten osuus päättävillä paikoilla edelleen suhteettoman pieni. Näin on niissäkin organisaatioissa ja niillä aloilla, jotka määrällisesti ovat naisvaltaisia. Hallituksen tavoitteena on lisätä naisten osuutta eri päätöksentekoareenoilla, mm. talouselämässä ja politiikassa.

Ohjelmaa naisten määrän lisäämiseksi valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden hallituksissa jatketaan vuoteen 2005. Ohjelman lähtökohdat ovat seuraavat:

1. Valtion kokonaan omistamien yhtiöiden hallituksissa on oltava naisia ja miehiä vähintään 40 prosenttia. Tämä tavoite on toteutettava viimeistään keväällä 2005.
  2. Yhtiöissä, joissa valtio on enemmistössä ja jotka eivät ole pörssiyhtiöitä, on 40 prosentin kiintiö hallituksissa samoin toteutettava viimeistään keväällä 2005, ellei muuhun ole nimenomaisia perusteita (yhtiöjärjestysmääräyksiä, osakassopimuksia tai muita sellaisia).
  3. Yhtiöissä, joissa valtio on vähemmistössä ja jotka eivät ole pörssiyhtiöitä, on valtion pyrittävä tasa-arvon edistämiseen viime kädessä siten, että se nimeää omat ehdokkaansa hallitukseen tasa-arvotavoitteita toteuttavalla tavalla.
  4. Pörssiyhtiöissä, joissa valtio on enemmistössä tai tosiasiallisen määräysvallan käyttäjä, on päästävä lähelle 40 prosentin osuutta viimeistään keväällä 2005.
  5. Pörssiyhtiöissä, joissa valtiolla ei ole tosiasiallista määräysvaltaa, valtion on pyrittävä tasa-arvon edistämiseen viime kädessä siten, että se nimeää omat ehdokkaansa hallitukseen tasa-arvotavoitteita toteuttavalla tavalla.
- Hallitus jatkaa naisten osuuden lisäämistä valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden hallituksissa edellä lueteltujen linjausten mukaisesti. Ohjelmaa toteutettaessa lähtökohdana on, että hallitusten niin sanottu normaali uusiutuminen otetaan huomioon. Vapautuville paikoille etsitään ensisijaisesti naisehdokkaita. (Kauppa- ja teollisuusministeriö, kaikki ministeriöt)
  - Hallitus kannustaa eduskuntaryhmiä asettamaan sekä nais- että miesehdokkaan nimetessään ehdokkaitaan hallintoneuvostojen jäseniksi.
  - Hallitus seuraa naisten määrän kehitystä valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden hallituksissa ja hallintoneuvostoissa.

Nykyisen hallituksen ministereistä 44 prosenttia on naisia. Naisten osuus vaaleilla valituissa elimissä on hiljalleen kasvanut. Naisia oli vuonna 2004 kansanedustajista 37 prosenttia. Vuoden 2004 kunnallisvaaleissa valituista valtuutetuista naisia oli 36,4 prosent-

tia eli kaksi prosenttia enemmän kuin edellisissä vaaleissa.

Hallitus pitää tärkeänä tavoitteena naisten määrän lisäämistä myös politiikassa. Naisten osuuden lisääminen poliittisessa päätöksenteossa, muun muassa ehdokasasettelussa, on kunkin poliittisen puolueen tai elimen vastuulla.

- Hallitus kannustaa poliittisia ryhmiä ja elimiä lisäämään naisten osuutta ehdokaina.
- Hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tavoitteena on elinvoimaiseen kansalaisyhteiskuntaan perustuva vetovoimainen edustuksellinen demokratia. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma on teettänyt selvityksen ohjelmaan sisältyvien hankkeiden vaikutuksista naisten ja miesten tilanteeseen. Selvityksen tulokset otetaan huomioon osahankkeiden toteuttamisessa. Ohjelman seuranta-indikaattorit rakennetaan niin, että niiden avulla kansalaisvaikuttamista voidaan tarkastella myös sukupuolen mukaan eritellysti. (Oikeusministeriö)

Valtionhallinnon ylimpään johtoon luetaan noin 200 ylintä virkamiestä, joista 22 prosenttia oli naisia vuonna 2003. Ylimpään johtoon luetaan ministeriöiden ylin johto eli osastopäällikkötaso ja sitä ylemmät virkamiehet sekä virastopäälliköt ja vastaavan tasoiset virat. Naisten osuus ylä- ja keskijohtoon kuuluvista vuonna 2003 oli 33 prosenttia ja muista esimiehistä 38 prosenttia. On arvioitu, että valtionhallinnon nykyisistä johtajista lähes 80 prosenttia jää eläkkeelle tai siirtyy muualle vuoteen 2011 mennessä.

- Valtiovarainministeriö viestittää hallinnolle suosituksin ja esimerkein toimenpiteistä, joilla voidaan lisätä naishakijoiden määrää avoimiin virkoihin ja ottaa sukupuolinäkökulma nykyistä paremmin huomioon rekrytointiprosessin kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että naishakijoiden määrä avautuviin johtajavirkoihin lisääntyy ja että noin puolet uusista nimitetyistä on naisia. Lisäksi valtion naisjohtajien verkostoitumista tuetaan vuosina 2004-2005. (Valtiovarainministeriö, kaikki ministeriöt)

Yliopistojen ylimpien virkojen haltijoista naisten osuus on nykyään viidennes. Osuus kasvanut tasaisesti, mutta hitaasti. Sen sijaan naiset ovat enemmistönä lehtoreina ja päätoimisina tuntiopettajina. Tavoitteena on, että miesten ja naisten tasa-arvo toteutuu myös tarkasteltaessa heidän osuuttaan opetusalan johtavissa tehtävissä.

- Opetusministeriö ja Suomen Akatemia selvittävät naisten etenemistä tutkijankoulutuksessa ja tutkijanuralla sekä toimenpiteet havaittujen epäkohtien korjaamiseksi. Opetusministeriö tukee Suomen Akatemian toimintaa naisten tutkijanuran edistämiseksi ja kehittää tasa-arvon toteutumista kuvaavia tilastotietoja ja indikaattoreita. (Opetusministeriö)

5 NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN VÄHENTÄMINEN JA PROSTITUUTION SEKÄ NAISKAUPAN EHKÄISY

Parisuhde- ja naisiin kohdistuvan väkivallan sekä prostituution ehkäisyyn varataan resurssit koko hallituskaudeksi. Väkivallan uhrien ja prostituoitujen tukipalveluihin lisätään voimavaroja ja naiskaupan uhrien suojelua vahvistetaan.

Väkivallan vähentämiseksi laaditaan väkivallan kaikki keskeiset osa-alueet kattava kansallinen väkivallan vähentämishjelma. Tehostetaan keinoja puuttua perheväkivaltaan.

5.1 Yleiset toimintalinjat

Naisiin kohdistuva lähisuhde- ja perheväkivalta on ihmisoikeusloukkaus ja Suomessa erityisen vakava ongelma. Valtaosa tämän väkivallan tekijöistä on miehiä. Lähisuhde- ja perheväkivalta koskettaa myös lapsia. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreista on pieni osa miehiä. Kasvava ongelma on naisiin työtehtävissä kohdistuva väkivalta ja sen uhka. Nykyinen palvelujärjestelmä ei tarjoa riittävästi apua väkivallan uhreille. Toisaalta myöskään tekijöiden auttamiseen väkivaltaisen kierteen katkaisemiseksi ei ole riittävästi palveluita tarjolla. Keskeinen keino väkivallan vastaisessa työssä on ammattiauttajien tiedollisten ja taidollisten valmiuksien parantaminen. Väkivallan vastainen työ liittyy usean eri ministeriön hallinnonalaan. Hallitusohjelman mukaisesti ministeriöt varaavat riittävät resurssit omalle hallinnonalalleen väkivallan vastaiseen työhön ja ohjeistavat asiasta hallinnonalansa virastoja ja laitoksia.

- Sosiaali- ja terveysministeriössä on laadittu lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn pyrkivä vuosien 2004 - 2007 toimintaohjelma, joka valmistui syksyllä 2004. Ohjelman keskeisimpiä tavoitteita ovat väkivallan uhreille ja tekijöille tarkoitettun koko maan laajuisen perus- ja erityispalveluverkoston parantaminen, väkivaltaa näkevien ja kokevien lasten sekä nuorten auttamisen tehostaminen ja väkivaltatyöhön ja asioiden käsittelyyn tarvittavan ammatillisen osaamisen kehittäminen. Ohjelma sovitetaan yhteen kansallisen väkivallan vähentämishjelman kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Rikoksantorjuntaneuvosto valmistelee osana sisäisen turvallisuuden ohjelmaa kansallisen väkivallan vähentämiseen tähtäävän ohjelman. Ohjelma kattaa kaikki keskeiset väkivallan osa-alueet ja sen valmistelussa on yksi erityisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevä työryhmä. Lisäksi näkökulmaa käsitellään myös muissa työryhmissä. Ohjelman on määrä valmistua vuoden 2004 loppuun mennessä.

- Rikoksantorjuntaneuvoston väkivallan vähentämishjelmassa otetaan kattavasti huomioon naisiin kohdistuva väkivalta. (Oikeusministeriö)

Oikeusministeriö on valmistellut useita naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja prostituutioon liittyviä lakimuutoksia. Parisuhde- ja naisiin kohdistuvan väkivallan korvaamiseen liittyviä epäkohtia selvitetään osana rikosvahinkolain uudistamisprojektia. Rikoslakiin on otettu erityiset ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat säännökset, jotka tulivat voimaan 1.8.2004. Samalla säädettiin uusi törkeä tekemuoto paritukseen. Lisäksi seksuaalipalvelujen markkinoinnista tuli rangaistavaa. Hallitus käsittelee seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia vuonna 2005. Lähestymiskiellosta annettua lakia on täydennetty mahdollistamaan myös perheen sisäinen lähestymiskielto. Lainmuutos tulee voimaan vuoden 2005 alussa. Samassa yhteydessä kumottiin pahoinpitelyn syyteoikeutta rajoittava niin sanottu vakaan tahdon pykälä. Säännöksen kumoaminen tuli voimaan lokakuun 2004 alussa.

- Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä kysymyksiä sisällytetään tuomareiden koulutusohjelmiin valtavirtaistamalla vuodesta 2004 alkaen. (Oikeusministeriö)
- Lähi- ja aluepoliisit ovat saaneet perheväkivaltaa koskevaa koulutusta osana peruskoulutustaan. Koulutusta jatketaan ja koulutusohjelma päivitetään osana rikoksantorjuntaneuvoston ohjelmaa. (Oikeusministeriö, sisäasiainministeriö)
- Ihmiskauppa on kasvava ihmisoikeusongelma, joka koskettaa myös Suomea. Kansallinen ihmiskauppaa koskeva toimintaohjelma laaditaan ja toimeenpannaan ottaen huomioon YK:n sopimukset ja ETYJ:n 2.12.2003 hyväksytyt ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman hallitukselle asettamat sitoumukset. Lisäksi Suomi pyrkii aktiivisesti edistämään ihmiskauppaa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen laatimista. Ihmiskauppakysymyksissä kehitetään yhteistyötä suomalaisten kansalaisjärjestöjen kanssa. (Ulkoasiainministeriö)
- Lapin lääninhallitus kartoittaa yhteistyössä eri asiantuntijatahojen kanssa Lapis-asiintyvän prostituution yleisyyttä ja ilmenemismuotoja sekä toimenpiteitä siihen puuttumiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö)
- Naisiin kohdistuvasta väkivallasta vuonna 1997 tehty uhritutkimus uusitaan vuonna 2005. Rikoksantorjuntaneuvosto kokoaa tutkimuksen kehittämistä ja rahoittamisesta kiinnostuneet tahot. (Oikeusministeriö)
- Henkisen ja fyysisen työpaikkaväkivallan vähentämiseksi työsuojelupiirit valvovat tehostetusti vuosina 2004-2007 työpaikkoja niillä aloilla, joilla väkivallan uhkaa eniten esiintyy, ja antavat ohjeita tarpeellisista toimenpiteistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

5.2 Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vähentäviä erityishankkeita kunnissa

- Sosiaalityön neuvottelukunta antaa vuoden 2004 loppuun mennessä ehdotuksen sosiaalityön kehittämistä, mukaan lukien sosiaalityön ja poliisin yhteistyön tehostaminen. (Sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö)
- Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä jatketaan muutamissa kunnissa toteutettavissa pilottihankkeissa. Hankkeiden tarkoituksena on vakiinnuttaa hyviksi osoittautu-

neita työmenetelmiä ja käytäntöjä, kehittää moniammatillista yhteistyötä ja saada väkivallan ehkäisytyö normaaliksi osaksi kunnan ja seutukunnan päätöksentekoa ja toimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

- Laaditaan opas, jonka tarkoituksena on auttaa ammattiauttajia tunnistamaan maahanmuuttajanaisten kokemia väkivaltailmiöitä ja löytämään niiden ratkaisemiseen tarkoituksenmukaisia tapoja. Opas valmistuu syksyllä 2004. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

5.3 Väkivallan vastaisen työn koordinointi

Suurin osa väkivallan vastaisen työn käytännön toimijoista työskentelee paikallistasolla. Strategisena haasteena väkivallan vastaisessa työssä on tiedon ja osaamisen kehittämisen sekä hyvien käytäntöjen levittäminen.

- Yhteistyöverkostoja parannetaan. (Oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö)
- Selvitetään valtakunnallisen väkivaltatyön koordinaatioyksikön perustamista. Yksikön koordinoititehtävät koskisivat alan moniammatillista yhteistyötä kuten tiedotusta ja internetsivujen ylläpitoa, koulutusta, tutkimusta, kehittämistoimintaa ja kansainvälistä yhteistyötä. (Oikeusministeriö)

6 VARHAISKASVATUKSEN, ESIOPETUKSEN JA KOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Sukupuolten välinen tasa-arvo on osa suomalaista koulutuksen ja varhaiskasvatuksen arvo- ja normiperustaa. Varhaiskasvatus ja koulutus ovat tasa-arvon edistämisen kannalta avainasemassa. Koulutuksella vaikutetaan niihin asenteisiin, tietoihin ja taitoihin, joiden varassa ihmiset yhteiskunnassa toimivat. Tasa-arvon edistäminen tulee ottaa huomioon jo pienten lasten hoitoa, kasvatusta ja esiopetusta kehitettäessä.

Tyttöjen ja poikien koulutus- ja oppiainevalinnat ovat edelleen hyvin eriytyneitä sukupuolen mukaan. Tämä tukee segregaaation ja epätasa-arvoisten rakenteiden säilymistä työelämässä. Koulutuksen kehittämistarpeista kertovat tulokset esimerkiksi siitä, että pojilla on tyttöjä enemmän käyttäytymis- ja oppimisvaikeuksia ja tytöillä on huomattavasti poikia enemmän psykosomaattisia oireita. Kehittämistyössä on kuitenkin huomioitava erot sukupuolten sisällä: esimerkiksi osa tytöistä suoriutuu huonosti ja osa pojista hyvin koulussa ja myös osalla pojista on psykosomaattisia oireita. Tasa-arvon edistämiseksi ja hyvien ratkaisumallien löytämiseksi tarvitaan lisäselvityksiä ja arvioita muun muassa siitä, miten tyttöjen ja poikien erot ilmenevät eri alueilla kuten oppimisessa ja koulussa viihtymisessä, mistä erot johtuvat ja miten ne olisi syytä ottaa huomioon ope-
tusta suunniteltaessa.

6.1 Päivähoidon, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittäminen

Laadukas, toimiva ja perheen tarpeita vastaava päivähoito on olennaisin keino mahdollistaa pienten lasten vanhempien työelämään osallistuminen. Sosiaali- ja terveysministeriö kehittää päivähoitojärjestelmää, jotta se säilyisi yhteiskunnallista tasa-arvoa luovana ja perheitä tukevana palveluna.

- Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen edistäminen sisältyy lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osalta helmikuussa 2002 valmistuneeseen varhaiskasvatuksen linjauksiin (valtioneuvoston periaatepäätös), varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Stakes 30.9.2003) ja opetushallituksen ohjeisiin esiopetuksesta. Näiden asiakirjojen pohjalta varhaiskasvatuksessa ja lasten hoidossa sekä esiopetusta kehitettäessä kiinnitetään entistä enemmän huomiota kehityksellisiin eroihin tyttöjen ja poikien välillä, jotta varhaiskasvatus ja esiopetus tukisivat tasa-arvoisuuden kasvamista. Toisaalta on otettava huomioon myös tyttöjen ja poikien yksilölliset erot, jotta stereotyyppisiä käsityksiä ja toimintamalleja ei uusinnettaisi. (Opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö)

6.2 Segregaation lieventäminen koulutuksessa

Segregaatio on niin koulutuksessa kuin työelämässäkin osoittautunut sitkeäksi ilmiöksi ja sen lieventäminen erittäin vaativaksi tavoitteeksi. Stereotyyppiset käsitykset naisille ja miehille sopivista koulutusaloista ja ammateista rajoittavat valintojen tekemistä omen lahjakkuuksien ja kykyjen pohjalta.

- Tasa-arvon toteutumista edistetään kaikilla koulutusasteilla. Segregaation lieventämiseksi oppilaitoksia kannustetaan etsimään käytäntöjä, jotka tukevat tasa-arvon edistämistä. Tämän lisäksi pedagogisia menetelmiä tarkastellaan tyttöjen ja poikien oppimistulosten erojen perusteella. (Opetusministeriö)
- Tasa-arvon edistäminen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa sisällytetään tulos- ja tavoiteohjausprosessiin. Koulutukseen liittyvää segregaatiota pyritään lieventämään opettajien perus- ja täydennyskoulutusta sekä opintojen ohjausta kehittämällä ja tiedottamalla nuorille eri ammateista. (Opetusministeriö)
- Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen tasa-arvoisalttöä kehitetään ja etsitään keinoja, joilla opettajien sukupuolijakaumaa voitaisiin tasoittaa. (Opetusministeriö)

7 TASA-ARVON EDISTÄMINEN KULTTUURI-, LIIKUNTA- JA NUORISOPOLITIIKASSA

Suomi sivistisyhteiskuntana rakentuu osaamisen, tiedon ja luovuuden varaan. Sen arvoihin kuuluvat ihmisten yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus, kansainvälisyys, vastuu ympäristöstä ja sukupuolten välinen tasa-arvo.

7.1 Kulttuuri- ja taidepolitiikka

Tasa-arvoa vahvistetaan kulttuurin ja taiteen toimialoilla kehittämällä tulosohjausta, tilastointia ja indikaattoreita. Pohjana on opetusministeriön teettämä selvitys ”Onko sukupuoli merkitystä, onko toimenpiteillä vaikutusta taiteissa ja kulttuurissa?”. Selvityksessä kartoitettiin sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista ja sukupuolivaikutusten arviointia taiteen ja kulttuurin toimialalla.

- Selvityksen perusteella syksyn 2004 aikana valmistellaan sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi tarvittavia toimenpiteitä. (Opetusministeriö)

7.2 Liikuntapolitiikka

Opetusministeriön liikuntayksikön toimialan keskeisten osa-alueiden osalta laaditaan tavoitemäärittely sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttamiseksi informaatio- ja resurssiohjauksen keinoin. Kyseiset osa-alueet ovat valtakunnallisten liikuntajärjestöjen avustaminen, liikunnan koulutuskeskusten ja liikuntapaikkarakentamisen tukeminen sekä liikuntatieteellinen tutkimus.

- Opetusministeriö on asettanut hanketta varten opetusministeriön, liikunnan alan järjestöjen ja toimialan tutkijoiden edustajista koostuvan työryhmän. Työryhmän määräaika on 31.1.2005. (Opetusministeriö)
- Liikunnan toimialan päätöksentekoon osallistuvien sukupuolijakauma selvitetään. Arvioidaan liikunnassa lajikohtaisesti tasa-arvon toteutumista. Lähtökohtana on lajien harrastajien sukupuolijakauma, jota verrataan muun muassa päätöksentekoon osallistuvien henkilöiden sukupuolijakaumaan. (Opetusministeriö)

7.3 Nuorisopolitiikka

Tasa-arvoa nuorisopolitiikassa kehitetään lainsäädännössä ja nuorisotyön menetelmissä.

- Valmistellaan hallituksen esitys uudeksi nuorisotyölaiksi siten, että lainvalmistelun yhtenä arvolähtökohtana on sukupuolten välinen tasa-arvo. Tasa-arvolähtökohta sisällytetään myös resurssija koskeviin säännöksiin. Lainvalmistelu vuosina 2003-2005 organisoidaan siten, että erillinen asiantuntijaryhmä arvioi ja valmistelee hallituksen esitystä sukupuolivaikutusten osalta. (Opetusministeriö)

- Opetusministeriön hallinnonalalla kehitetään tyttötyön ja poikatyön menetelmiä ottaen huomioon ongelmien erilaisuus. Tavoitteena on nuoren oman identiteetin vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Nuorisotyön menetelmiä ja avustuskäytäntöjä kehitetään erityisesti ennaltaehkäisevässä huumetyössä, erityisnuorisotyössä ja sosiaalisen vahvistamisen tukea tarvitsevia nuoria sekä maahanmuuttajanuoria koskevassa työssä. (Opetusministeriö)

8 MEDIA JA TASA-ARVO

Mediaympäristön suhde tasa-arvokehitykseen on yksi tasa-arvon edistämisen keskeisiä kysymyksiä. Medioiden vaikutuspiirissä vietetään aiempaa huomattavasti suurempi osa päivästä joten erilaisten medioiden kautta tulevat viestit vaikuttavat yhä voimakkaammin ihmisten elämään ja ajatuksiin. Mediaan liittyviä ongelmia ovat muun muassa viihteellisen median ja yleisen tilan yhä lisääntyvä pornografisoituminen sekä median stereotyyppiset sukupuolikuvasot.

Median vastuu on suuri tyttö-, poika-, nais- ja mieskuvien luomisessa. Lainsäädännön ja Suomessa omaksuttujen periaatteiden mukaan viestinnän sisältökysymykset ja eri aiheiden painotukset kuuluvat ensisijassa niin sanotun itsesääntelyn ja päätoimittajavastuun piiriin. Hallitus seuraa televisio-ohjelmistojen tilannetta ja kehitystä muun muassa käynnistämällä asiaa koskevia tutkimuksia. Keskustelua on käyty lasten kehitykselle haitallisten väkivaltaisten tai seksiä sisältävien ohjelmien esitysajoista. Toimijat ovat siirtäneet joidenkin ohjelmatyyppien lähetysaikoja myöhäisemmäksi ja tehostaneet ohjelmien ennakkotiedotusta.

- Media ja tasa-arvo -projektissa (2005-2006) selvitetään median itsesääntelyperiaatteen mukaiset mahdollisuudet yhdessä alan toimijoiden kanssa edistää medioiden välittämän sukupuolikuvasot tasapainoisuutta ja stereotyyppittömyyttä. Projektin lähtökohtina ovat Pekingin julistuksen strategiset tavoitteet lisätä naisten osallistumista viestimisessä ja uuden viestintäteknologian kehityksessä sekä niissä ja niiden kautta tapahtuvassa ilmaisussa ja päätöksenteossa sekä edistää tasapainoista ja stereotyyppitöntä kuvaa naisista tiedotusvälineissä. Projektissa pyritään purkamaan sekä miehiä että naisia koskevia stereotyyppioita. (Opetusministeriö)

Keskuskauppakamarin ja Mainonnan neuvottelukunnan alainen Mainonnan eettinen neuvosto antaa lausuntoja siitä, onko mainos eettisesti hyväksyttävä. Eettisesti arveluttavaa on mainonta, joka rikkoo tasa-arvoa koskevia periaatteita, yhteiskunnallisen vastuun rajoja tai on muutoin hyvän markkinointitavan vastainen. Neuvoston lausunnoista valtaosa on koskenut sukupuolten välistä tasa-arvoa.

9 TASA-ARVO TERVEYSPOLITIIKASSA

Suomen terveystalitiikan tavoitteena ovat kansalaisten terveyden ja toimintakyvyn liisääminen ja väestöryhmien välisten terveyserojen pienentäminen. Suomalaisten terveydentila on kokonaisuutena kohentunut, mutta väestöryhmittäiset terveyserot ovat kuitenkin osin jopa kasvaneet. Naisten ja miesten terveyteen liittyvät haasteet ovat osin erilaisia. Esimerkiksi miesten elinajanodote on keskimäärin noin seitsemän vuotta alhaisempi kuin naisten ja miesten kuolleisuus vaihtelee naisten kuolleisuutta voimakkaammin sosioekonomisen aseman mukaan. Aikuisiän mielenterveysongelmista depressio on merkittävä ongelma ja sen esiintyvyys on naisilla huomattavasti suurempi kuin miehillä.

Suomalaisten miesten elämässä alkoholi, riskinotto ja itseen sekä muihin ihmisiin kohdistuva väkivalta liittyvät usein yhteen. Nuorten miesten tapaturmainen ja väkivaltainen kuolleisuus on Suomessa huomattavasti korkeammalla tasolla kuin muissa länsimaissa ja sukupuolten väliset erot tällä alueella ovat suuret. Terveys 2015-ohjelman yksi keskeisistä tavoitteista on nuorten aikuisten miesten tapaturmaisen ja väkivaltaisen kuolleisuuden aleneminen kolmanneksella vuoteen 2015 mennessä 1990-luvun lopun tasosta.

- Tapaturmien ehkäisyä on vahvistettu perustamalla Kansanterveyslaitokseen koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn yksikkö ja käynnistämällä valtakunnallinen ohjelma työtapaturmien vähentämiseksi. Lisäksi liikenne-raittius- ja vesiturvallisuuskampanjoita jatketaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Toimintakyvyn säilyminen on edellytys itsenäiselle elämälle. Heikon toimintakyvyn omaavissa ikääntyneissä naisten osuus on suurempi kuin miesten.

- Käynnistetään kansallinen ohjelma vuosille 2004-2007 ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistamiseksi. Ohjelmassa parannetaan ikääntyneiden liikuntaa ohjaavien koulutusta ja ikääntyneiden liikuntapalveluja sekä lisätään ikääntyneen toimintakyvyn ja terveyden ylläpitoon liittyvää tiedotusta. (Opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö)

10 NAISTUTKIMUKSEN TUKEMINEN JA TASA-ARVOTIEDON KOORDINOINTI

Selvitetään naistutkimuksen koordinaatiota.

Naistutkimuksen professuureja ja valtakunnallista naistutkimuksen yliopistoverkostoa on tuettu taloudellisesti. Suuri osa professuureista on määräaikaaisia, mutta naistutkimuksen asema yliopistollisena oppiaineena on vakiinnutettu.

Tasa-arvotiedon organisoimista sekä nais- ja sukupuolitutkimuksen hyödyntämistä tukemaan on avattu tasa-arvo-asioihin keskittyvä tieto- ja asiantuntijapankki, valtakunnal-

linen naistutkimus- ja tasa-arvotiedon portaali Minna (www.minna.fi). Se palvelee julkishallinnon valtavirtaistamista sekä yliopistojen, kansalaisjärjestöjen, median ja suuren yleisön tiedontarpeita tasa-arvoasioissa. Portaali sisältää asiantuntijahaun, temaattisesti järjestettyjä tietokokonaisuuksia yleistajuisine artikkeleineen, uutissivut, linkkisivut ja naistutkimustiedotteen. Minna-portaalin tietosisältöä täydennetään asteittain. Portaalin käynnistämistä tukee sosiaali- ja terveysministeriö.

- Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö selvittävät eri vaihtoehtoja tasa-arvotiedon informaatio- ja dokumentaatio toiminnan järjestämiseksi pysyväälle pohjalle ja asettavat tätä varten selvityshenkilön. (Opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö)
- Opetusministeriö kehittää naistutkimuksen koordinaatiota ja kiinnittää naistutkimuksen asemaan huomiota tulosohtausprosessissa. Tavoitteena on hallituskauden aikana varmistaa naistutkimuksen asema osana yliopistotason tutkimusta. (Opetusministeriö)
- Opetusministeriön syksyllä 2004 asettaman tutkijanuratyöryhmän tehtävänä on laatia ehdotus strategiaksi ammattimaisen tutkijanuran kehittämiseksi ylipäätään sekä siitä, miten naisten tutkijanuraa ja tasa-arvoa tutkijanuralla edistetään. (Opetusministeriö)

11 MIEHET JA TASA-ARVO

Tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta. Miehiä kannustetaan perhevapaiden pitämiseen.

Hallitus arvioi tasa-arvopoliittiset kysymykset myös miesnäkökulmasta. Tärkeä väline tässä on sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Miehet liittyvät eri tavoin kaikkiin tässä ohjelmassa käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin. Tasa-arvopoliittisten kysymysten arvioiminen ja tarkastelu miehet ja tasa-arvo -näkökulmasta on verrattain uusi teema, ja se haastaa ajattelemaan koko tasa-arvon käsitettä uudesta näkökulmasta. Toisaalta tasa-arvon edistymiseksi myös miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön on tarpeen. Valtavirtaistamisperiaatteen mukaisesti tasa-arvo-ohjelman eri tavoitteiden, toimenpiteiden ja hankkeiden yhteydet miehiin arvioidaan ohjelman toteuttamisen aikana soveltuvien osin. Lisäksi ohjelmaan sisältyy erityisesti miehiä koskevia hankkeita, kuten muun muassa isyyden tukeminen, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja työvoimapalveluiden kehittäminen pitkäaikaistyöttömien miesten työllistämiseksi.

- Sosiaalialan kehittämishankkeen osahankkeessa ”Tilaa lapsille ja perheille” kannustetaan isiä käyttämään aikaisempaa laajemmin oikeuksiaan perhevapaiksi ja pyritään vaikuttamaan asenteisiin niin, että isien perhevapaiden käyttö olisi entistä hyväksytympää työpaikoilla. Isyysvapaa-tiedotuskampanjan työtä jatketaan. Lisäksi perhevapaalainsäädännön kehittämistä isien vanhemmuuden tukemiseksi selvitetään. (Sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö)

- Opetusministeriön hallinnonalalla miehet ja tasa-arvo-aihe on noussut esiin esimerkiksi tyttöjen ja poikien oppimiseroja koskevissa selvityksissä ja työmarkkinoiden segregaatiota koskevissa tutkimuksissa. Oppilaanohjausta ja ammattinvalinnanohjausta kehitetään siten, että se mahdollisimman hyvin tukee tyttöjä ja poikia valitsemaan koulutus- ja ammattialan mahdollisimman laajasta valikoimasta perinteisten sukupuolikäsitysten rajoittamatta. Pedagogisia menetelmiä tarkastellaan ja kehitetään tyttöjen ja poikien oppimistulosten erojen perusteella lasten ja nuorten oppimisen tukemiseksi. Kirjastotoiminnan kehittämisessä etsitään keinoja, joilla innostettaisiin poikia lukemisharrastukseen. (Opetusministeriö, työministeriö)

Väkivallan tekijöistä suurin osa on miehiä. Suurin osa niistä miehistä, jotka ovat vakavan väkivallan tekijöitä tai toisaalta joutuvat sen uhreiksi, on syrjäytyneitä ja usein tapahtumahetkellä päihtyneitä. Väkivallan tekijöiden hoito-ohjelmia parannetaan sekä osana rikosentorjuntaneuvoston valmistelemaa väkivallan vähentämishjelmaa että sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemaa lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan vähentämishjelmaa. Rikosentorjuntaneuvoston valmistelemassa väkivallan vähentämishjelmassa pyritään vähentämään väkivaltarikollisuutta myös syrjäytymisen ja alkoholin kytköksen kautta. Ohjelmia käsitellään tarkemmin luvussa 5.

- Varusmiehille varusmiespalveluksen aikana annettavassa kansalaiskasvatuksessa otetaan huomioon sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulma ja väkivaltaa koskevan tietoisuuden kasvattaminen. (Puolustusministeriö)
- Miehet ja tasa-arvo-aihepiiristä laaditaan selvitys, jossa hahmotetaan miesten ja tasa-arvopoliittikan suhdetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

12 VALTAVIRTAISTAMINEN JA TASA-ARVON EDISTÄMINEN VALTIONHALLINNOSSA

12.1 Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen toteuttaminen valtionhallinnossa

Hallitus toimeenpanee sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen koko valtionhallinnossa. Sukupuolivaikutusten arviointimenetelmiä kehitetään ja arviointi otetaan osaksi lainsäädännön ja valtion talousarvion valmistelua.

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen tavoitteena on kehittää sellaisia hallinto- ja toimintatapoja, jotka tukevat tasa-arvon edistämistä osana ministeriöiden ja viranomaisten toimintaa. Sillä on toteutuessaan laajat vaikutukset koko yhteiskuntaan. Kaikissa ministeriöissä ratkaisuja, joiden vaikutuksia miehiin ja naisiin sekä sukupuolten väliseen tasa-arvoon on syytä selvittää. Valtavirtaistamisen tarkoituksena on murtaa sukupuolineutraalit, osittain jopa sukupuolisokeat menettelytavat ja toimintakulttuuri.

Valtavirtaistamisella pyritään siihen, että virkamiehet omaksuvat sukupuolinäkökulman yhdeksi näkökulmaksi asioita valmisteltaessa. Tarkoitus on lisätä virkamiesten tietoisuutta päätösten vaikutuksista sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Tasa-arvokysymykset ovat hyvin erilaisia eri ministeriöiden hallinnonaloilla. Tämän vuoksi on tärkeää, että jokaisen hallinnonalan asiantuntijat osaavat tunnistaa ja ottaa huomioon oman aihealuensa kannalta olennaiset tasa-arvokysymykset.

Valtavirtaistamista on kehitetty sosiaali- ja terveysministeriössä pilottihankkeena vuodesta 2002. Myös muilla ministeriöillä on ollut meneillään omia hankkeita valtavirtaistamisen soveltamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön pilottihankkeesta saatuja kokemuksia hyödynnetään koko valtionhallintoon soveltuvan valtavirtaistamismallin kehittämiseksi.

- **Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisen toteuttamissuunnitelma valtiollahinnossa 2004-2007**

- **Valtavirtaistamiskoulutus ja tietotuotanto**

Valtavirtaistamisen toteuttaminen valtionhallinnossa edellyttää, että virkamiehet saavat riittävän perehdytyksen aiheeseen. Ministeriöt järjestävät yhdessä koulutusta valtavirtaistamisesta ja sukupuolivaikutusten arvioinnista vuodesta 2004 alkaen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, kaikki ministeriöt)

Ministeriöiden sisäisiin koulutusohjelmiin sisällytetään sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulma. Tavoitteena on, että vuoteen 2007 mennessä tasa-arvonäkökulma on sisällytetty ministeriöiden sisäisiin koulutusohjelmiin perehdyttämisestä lähtien. (Sosiaali- ja terveysministeriö, kaikki ministeriöt)

Sosiaali- ja terveysministeriö tuottaa valtioneuvoston virkamiehille oppaan lainsäädännön sukupuolivaikutusten arviointia varten vuoden 2004 aikana. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Valtavirtaistamisen tukemiseksi ministeriöiden tilastointia uudistetaan niin, että tieto voidaan mahdollisimman laajalti tuottaa sukupuolen mukaan eritellysti. (Kaikki ministeriöt)

Valtavirtaistamista tukemaan on rakennettu valtakunnallinen naistutkimus- ja tasa-arvotiedon portaali Minna (www.minna.fi). Tätä hanketta esitellään tarkemmin luvussa 10.

Kolmen vuoden välein toteutettava Tasa-arvobarometri tuottaa tasa-arvotyön taustaksi tietoa kansalaisten tasa-arvoon liittyvistä asenteista, odotuksista ja mielipiteistä. Uusin tasa-arvobarometri julkistettiin marraskuussa 2004. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Tasa-arvotyön edistämiseksi kunnallistasolla on valmistunut kaikille avoin kuntatason tietopankki, joka tarjoaa sukupuolen mukaan eriytettyä tietoa. Tietopankin resursointi ja päivittäminen selvitetään. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

○ **Lainsäädännön sukupuolivaikutusten arvioiminen**

Vuonna 2004 uudistetut hallituksen esityksen laatimisohteet (HELO-ohjeet) sisältävät myös sukupuolivaikutusten arvioinnin.

Tavoitteena on, että vuoteen 2006 mennessä lainvalmisteluhankkeissa selvitetään sukupuolivaikutusten arvioinnin tarve, ja jos tarve arviointiin on todettu, varsinainen arviointi kunkin lakiehdotuksen sukupuolivaikutuksista on suoritettu. (Kaikki ministeriöt)

○ **Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi**

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2004 alkaneessa pilottihankkeessa Valtion taloudellinen tutkimuskeskus tekee selvityksen talousarvion sukupuoli-vaikutuksista sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osalta. Hankkeessa käydään läpi ministeriön hallinnonalan budjetti ja selvitetään sen suorat ja piilossa olevat sukupuoli-vaikutukset. Hanke on osa Pohjoismaiden ministerineuvoston hanketta talousarvioiden sukupuoli-vaikutusten arvioimiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö aloittavat sosiaali- ja terveysministeriön johdolla talousarvion sukupuoli-vaikutusten arvioimisen kehittämisen hyödyntäen pilottihankkeessa kertynyttä tietoa. Tavoitteena on, että valtion vuoden 2008 talousarvio valmisteltaisiin uusien, sukupuolinäkökulman huomioonottavien ohjeiden mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, kaikki ministeriöt)

○ **Ministeriöiden toimintojen valtavirtaistaminen**

Ministeriöt laajentavat valtavirtaistamisen edellä mainittujen toimintojen (valtavirtaistamiskoulutus, lainsäädäntö ja talousarvio) lisäksi myös muihin toimintoihin, esimerkiksi ministeriöiden hanketyöhön. Ministeriöt huolehtivat siitä, että valtavirtaistaminen sisällytetään myös niiden hallinnonalan virastojen ja laitosten toimintaan. Sosiaali- ja terveysministeriö toimii tässä pilottiministeriönä. Saatujen kokemusten perusteella valtavirtaistamista lisätään tulossopimukseen ja mahdollisesti myös tulossopimusohjeisiin. Tulossopimukseen on tarkoitus sisältyä tasa-arvon edistämishankkeita ja valtavirtaistamisen näkökulma vuoteen 2007 mennessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, kaikki ministeriöt)

Tasa-arvo-ohjelman valmistelussa on aloitettu yhteistyö eri politiikkaohjelmien kanssa. Ministeriöt toimivat jatkossakin yhteistyössä kunkin ministeriön alaisten politiikka- ja muiden ohjelmien kanssa siten, että sukupuolten välisen tasa-arvon kysymykset otetaan niissä huomioon. (Kaikki ministeriöt)

12.2 Tasa-arvoasioiden resursointi ja organisointi

***Hallitus vahvistaa tasa-arvoasioiden resursointia.
Tasa-arvo-osaamista vahvistetaan koko valtion hallinnossa.***

Valtionhallinnossa kehitetään tasa-arvoasioiden hoitamista ja edistämistä valtavirtaistamisen lisäksi muun muassa selkiyttämällä tasa-arvoasioiden organisointia. Ministeriöt tiivistävät yhteistyötään valtavirtaistamisessa.

- Tasa-arvoasioiden hoidon organisointi ja resursointi selvitetään kaikissa ministeriöissä. Ministeriöihin nimetään tasa-arvoyhdyshenkilöt, jotka muodostavat kaikki ministeriöt kattavan tasa-arvoyhdyshenkilöiden verkoston. (Kaikki ministeriöt)
- Tasa-arvonäkökulma ja tasa-arvon edistäminen sisällytetään johdon koulutukseen sekä uusien virkamiesten perehdyttämiskoulutukseen. (Kaikki ministeriöt)
- Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvo-organisaation resursseja voidaan vahvistaa hallinnonalan sisäisin siirroin. Tasa-arvovaltuutetun toimistolle on vuoden 2005 budjetissa varattu yksi uusi virka. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

12.3 Valtiotyönantajan tasa-arvoa tukeva henkilöstöpolitiikka

Valtio pyrkii olemaan esimerkillinen työnantaja toteuttamalla määrätietoisesti hyvää henkilöstöpolitiikkaa. Valtion yhteisen henkilöstöpolitiikan linjauksessa (Vnp v. 2001) asetettiin tavoitteiksi muun muassa seuraavaa:

1. Valtio on mukana koko työelämän kehittämisessä, muun muassa työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisessa edistämällä perhevapaiden tasa-arvoista käyttöä.
2. Koko johtamiskulttuuri uudistetaan. Johtajia ja johtamistehtäviin hakeutuvia kehitetään suunnitelmallisesti sekä tuetaan naisten hakeutumista johto- ja esimiestehtäviin. Esimiehiltä edellytetään aikaisempaa enemmän luottamukseen perustuvaa työyhteisöjen ilmapiirin rakentamista, vuorovaikutusta ja yhteistyötä.
3. Pysyväisluonteisissa tehtävissä käytetään toistaiseksi voimassa olevia palvelussuhteita.

Henkilöstöpolitiikan linjan toteuttamiseksi valtiovarainministeriö teki valtion yhteisen työnantaja- ja henkilöstöpolitiikan toimintasuunnitelman vuosille 2001-2003, joka sisälsi Valtion työmarkkinailaitoksen vastuulla toteutetut kehittämistoimet. Ministeriöt vastaavat henkilöstöpolitiikan toteutuksen ohjauksesta hallinnonaloillaan ja niiden vastuulle kuuluu myös yhteisten linjausten toteutumisen seuranta.

Valtionhallinnossa uusiin työn vaatavuuteen ja henkilökohtaiseen suoritukseen perustuviin palkkausjärjestelmiin siirtyminen edistää myös miesten ja naisten samapalkkaisuutta. Vuoden 2004 joulukuussa uusien palkkausjärjestelmien piirissä oli 42 prosenttia valtion henkilöstöstä.

- Tavoitteena on, että sopimukset uusista palkkausjärjestelmistä solmitaan mahdollisimman kattavasti vuoden 2004 loppuun mennessä. (Valtiovarainministeriö, kaikki ministeriöt)
- Samapalkkaisuuden toteutumisen seuranta edellyttää hyvää tilastoyhteistyötä, josta valtiovarainministeriö on antanut ministeriöille ja virastoille ohjeen. Uusien palkkausjärjestelmien vaikutuksia sukupuolten välisiin palkkaeroihin seurataan vuosittain virastojen omilla selvityksillä, hallinnonalakohtaisesti ao. ministeriössä ja koko valtionhallinnon osalta Valtion työmarkkinailaitoksessa. Palkkatilastojen lisäksi selvitetään myös, miten oikeudenmukaisena henkilöstö kokee uuden palkkausjärjestelmän. (Valtiovarainministeriö, kaikki ministeriöt)

13 TASA-ARVON EDISTÄMINEN ALUEELLISESSA KEHITYKSESSÄ

Väestörakenteen alueellinen tasapainottaminen edellyttää työllistymismahdollisuuksia sekä miehille että naisille kaikilla alueilla. Erityisesti maaseudulla tarvitaan naisten työllisyysmahdollisuuksien lisäämistä. Alueiden kehittämisessä on tärkeää varmistaa naisten aktiivinen osallistuminen päätöksentekoon paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla.

Nykyisellä EU-ohjelmakaudella vuosina 2000-2006 sukupuolten välinen tasa-arvo on läpikäyvä teemana kaikissa tavoiteohjelmissa ja uudella, vuonna 2007 alkavalla ohjelmakaudella tasa-arvo säilyy läpikäyvä teemana kaikissa ohjelmissa. EU:n komissio on asettanut jäsenmaiden edustajista koostuvan korkean tason työryhmän vahvistamaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista rakennerahastojen toiminnassa.

- Tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulman huomioimista alueellisessa kehittämistyössä vahvistetaan valtavirtaistamisperiaatteen mukaisesti kouluttamalla keskus-, alue- ja paikallishallinnon viranomaisia ja luottamushenkilöitä sekä vahvistamalla viranomaisten yhteistyötä. (Sisäasiainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työministeriö)

Alueellisissa tavoite 1 ja 2 -ohjelmissa on asetettu tavoitteet naisten ja miesten työllistymiselle sekä naisten ja miesten perustamille uusille yrityksille. Ohjelmien väliarviointien perusteella tavoitteiden toteutumiseksi on lisättävä tiedotusta ja koulutusta sekä hankkeiden tekijöille että viranomaisille.

- Ohjelmien ja hankkeiden sukupuolivaikutusten arviointia kehitetään ja käytetään hankevalinnoissa päätöksenteon tukena. (Sisäasiainministeriö, työministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, muut rakennerahastorahoitusta käyttävät ministeriöt).

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla vuosien 2000-2006 rahastokauden kaikkien alueellisten maaseudun kehittämishelmien tavoitteena on, että syntyvistä työpaikoista 50 prosenttia kohdistuu naisille ja syntyvistä uusista yrityksistä 30 - 40 prosenttia on naisten perustamia. Ohjelmien tavoitteena on eriarvoisuuden poistaminen sekä miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistäminen.

- Alueellisten maaseudun kehittämissuohjelmien tasa-arvotavoitteiden edistämiseksi tasa-arvovaikutuksia sisältäneistä hankkeista tehdään vuoden 2004 aikana erillisselvitys, jonka tulosten perusteella tehdään tarvittavia lisätoimenpiteitä ohjelmatyössä. (Maa- ja metsätalousministeriö)

14 TASA-ARVOTAVOITTEET KANSAINVÄLISESSÄ JA EU-YHTEISTYÖSSÄ

Hallitus haluaa vahvistaa Euroopan unionin toimintakykyä ihmis- ja perusoikeuksien, hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantamisessa. Hallitus harjoittaa aloitteellista ihmisoikeuspolitiikkaa niin kahdenvälisissä suhteissa, Euroopan unionissa kuin kansainvälisissä järjestöissä.

Hallitus edistää tasa-arvonäkökohtien huomioonottamista niin EU:ssa ja kansainvälisten järjestöjen toiminnassa kuin kahdenvälisessä yhteistyössäkin.

14.1 Suomen toiminta tasa-arvon edistämiseksi Euroopan unionissa

Suomi osallistuu aktiivisesti EU:n ihmisoikeus- ja tasa-arvopolitiikan kehittämiseen ja muotoiluun.

- Suomi sisällyttää sukupuolinäkökulman kattavasti kaikkeen toimintaansa EU:n eri politiikka-alueilla. (Kaikki ministeriöt)
- Syksyn 2006 EU-puheenjohtajuuskauteen valmistautumisessa sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulma sisällytetään valtavirtaistamisperiaatteen mukaisesti ministeriöiden EU-asioiden valmisteluun, mukaan lukien työ neuvoston alaisissa kokoonpanoissa ja puheenjohtajuuskauden ministerikokouksissa. (Kaikki ministeriöt)

14.2 Tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kansainvälisessä yhteistyössä

Tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on YK:ssa yleisesti hyväksytty tavoite, jota on pyritty edistämään eri tasoilla ja eri järjestöjen johtokunnissa. Suomi on vahvasti sitoutunut Pekingin toimintaohjelman laajapohjaiseen toteutukseen ja toimeenpanoon sekä tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien edistämiseen myös kansainvälisellä tasolla.

- Suomi edistää aktiivisesti tasa-arvokysymyksien huomioon ottamista eri kansainvälisissä järjestöissä samoin kuin kahdenvälisessä yhteistyössä. Tämä koskee niin YK-järjestelmää ja kansainvälisiä rahoituslaitoksia kuin alueellisia järjestöjäkin (muun muassa Pohjoismaiden ministerineuvosto, Euroopan neuvosto ja OECD). Tasa-arvon edistäminen on sisällytetty läpileikkaavana periaatteena myös Suomen lähialueyhteistyön strategiaan. (Ulkoasiainministeriö, kaikki ministeriöt)

- Asettaessaan edustajia kansainvälisten ja EU:n toimielinten jäseniksi tai ehdokkaiksi vaaleihin hallitus esittää naisia ja miehiä ehdolle tasapuolisesti. (Kaikki ministeriöt)
- Pekingin toimintaohjelman toimeenpanosta on laadittu kansallinen raportti. Suomi osallistuu kansainvälisen seurantatapahtuman järjestämiseen aktiivisesti kansalaisjärjestöjen kanssa. (Ulkoasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö)

14.3 Kehityspolitiikka

Köyhyyden vähentämistä, tasa-arvoa ja koulutusta painottavan kehitysyhteistyömme laatua parannetaan kestävien kehitysvaikutusten aikaansaamiseksi.

Hallitus vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä sukupuolinäkökulman huomioon ottamista Suomen kehityspolitiikassa. Naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen on valtioneuvoston kehityspoliittisen periaatepäätöksen mukaan Suomen kehityspolitiikan läpileikkaava periaate. Vuonna 2003 hyväksyttiin kehitysmaapolitiikan sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategia ja toimintaohjelma vuosille 2003-2007.

Suomen kehityspolitiikan päätavoitteena on äärimmäisen köyhyyden vähentäminen. Kaksi kolmannesta äärimmäisessä köyhyydessä elävistä on naisia, joten naisten aseman parantamisella sekä kehitysyhteistyössä että muussa kehityspolitiikassa on erityinen merkitys tavoitteen toteutumiseksi.

- Tasa-arvonäkökulma integroidaan oleelliseksi osaksi kumppanimaiden kanssa käytävää poliittista, sosiaalista ja taloudellista vuoropuhelua sekä hankkeita. Kahdenvälisissä yhteistyöneuvotteluissa nostetaan esille sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä ja tasa-arvonäkökulmat sisällytetään valtavirtaistamisperiaatteella kahdenvälisiin ohjelmiin sekä sektori- ja budjettitukeen. Lisäksi tuetaan tasa-arvonäkökulman integrointia köyhyydenvähentämisstrategioihin ja rahoitetaan hankkeita, joiden tavoitteena on erityisesti naisten ja tyttöjen oikeuksien vahvistaminen. (Ulkoasiainministeriö)
- Sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategian ja toimintaohjelman toteutus ja seuranta systematisoidaan. Vuonna 2004 tehdään tasa-arvon lähtökartoitus, jonka pohjalta laaditaan tasa-arvon edistymistä kuvaavia indikaattoreita ja tarvittaessa erityistoimia. Tasa-arvon saavuttamiseen suunnattuja varoja seurataan systemaattisesti ja niitä koskevista tilastoista tiedotetaan. (Ulkoasiainministeriö)
- Tasa-arvokysymyksiin liittyvää osaamista, tietotaitoa ja ohjeistusta kehitetään. Koulutusta järjestetään erityisesti köyhyyden ja sosiaalisen sukupuolen välisestä yhteydestä. Tasa-arvon edistäminen kirjataan kaikkeen hankeohjeistukseen ja tasa-arvo-näkökulma sisällytetään kaikkiin valmisteilla oleviin strategioihin ja linjauksiin. Myös evaluoinneissa käytetään sukupuolten tasa-arvoa onnistumisen kriteerinä. (Ulkoasiainministeriö)

14.4 Kriisinhallinta

Hallitus tukee unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämistä painottaen kaikille jäsenmaille yhteisiä sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan tavoitteita.

- Tavoitteena on Pekingin toimintaohjelman suositusten samoin kuin YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325(2000) mukaisesti kasvattaa naisten osuutta rauhanprosesseissa kaikilla tasoilla riippumatta siitä mikä taho (YK, ETYJ, EU) vastaa operaatioista. Tämä tavoite koskee myös paikallisten naisryhmien osallistumisen edistämistä. (Ulkoasiainministeriö)

Sukupuolinäkökulma otetaan erityisesti huomioon rauhanturvaajille annettavassa koulutuksessa. Puolustusministeriön hallinnonalalla kaikki rauhanturvatehtäviin lähetettävät henkilöt saavat koulutusta tasa-arvoasioissa ja naisten aseman huomioon ottamisessa rauhanturvaamistoiminnassa. Rauhanturvaajille annetaan tietoa toimialueen olosuhteista, tavoista ja käyttäytymissäännöistä. Prostituoitujen palvelusten käyttäminen on kokonaan kielletty. Sääntöjen noudattamista valvotaan ja niiden mahdolliseen rikkomiseen puututaan välittömästi.

- Kaikille siviilikriisinhallinnan, humanitaarisen avun ja rauhanprosessien tukemiseen tähtääviin tehtäviin lähteville henkilöille samoin kuin konfliktialueilla hankkeita toteuttaville järjestöille pyritään järjestämään koulutusta tasa-arvokysymyksissä (gender-sensitive training). (Ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö)

14.5 Tasa-arvo kansainvälisissä ympäristö- ja kestävän kehityksen prosesseissa

Hallituksen politiikka nojaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan kehitykseen, mikä merkitsee tuotannollisen toiminnan, taloudellisen kasvun ja ympäristönäkökohtien tasapainoista yhteensovittamista.

YK:n kestävän kehityksen huippukokouksessa vuonna 2002 korostettiin kestävän kehityksen kolmen ulottuvuuden (talous-, ympäristö- ja sosiaalinen ulottuvuus) tasapainoa sekä keskinäistä riippuvuutta. Sosiaalinen ulottuvuus sisältää myös sukupuolten välisen tasa-arvon. Suomen kestävän kehityksen toimikunta pyrkii ottamaan viisivuotisen työohjelmansa (2003-2007) mukaisesti tasa-arvokysymykset huomioon eri teemojen käsittelyssä.

- Johannesburgin toimintasuunnitelman tasa-arvoa koskevien sitoumusten toimeenpanoa edistetään niin Suomen kansallisessa toimeenpanossa kuin myös kansainvälisessä yhteistyössä. (Kaikki ministeriöt)
- Johannesburgin sitoumusten mukaisesti laaditaan kansainvälinen puiteohjelma kestävästä kulutuksesta ja tuotannosta. Sukupuolten välinen tasa-arvonäkökulma otetaan puiteohjelmassa läpäisevästi huomioon. Suomi osallistuu aktiivisesti

puiteohjelman valmisteluun ja laatii kansallisen kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelman. Ehdotus ohjelmaksi valmistuu 31.5.2005 mennessä. (Ympäristöministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, kaikki ministeriöt)

15 TASA-ARVO-OHJELMAN SEURANTA JA TARKISTAMINEN

Tasa-arvo-ohjelmalle asetetaan vuonna 2005 ministeriöiden yhteinen seurantaryhmä. Ryhmän tehtäviin kuuluu tasa-arvo-ohjelman toimenpiteiden toteutumisen seuranta sekä valtavirtaistamisen kehittäminen ja laajentaminen koko valtionhallintoon. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi ohjelman seurantaa ja valtavirtaistamisen kehittämistä. Ohjelman seurannan aikana toimenpiteitä voidaan tarpeen mukaan tarkistaa. Tasa-arvo-ohjelman loppuraportti ilmestyy keväällä 2007. (Sosiaali- ja terveysministeriö, kaikki ministeriöt)

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN JULKAISUJA
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS PUBLIKATIONER
PUBLICATIONS OF THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH   **ISSN 1236-2050**

2005: 1   Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007.
ISBN 952-00-1600-7
ISBN 952-00-1603-1 (pdf)